

Jarosław Narętkiewicz

Wpływ przystąpienia polski do Unii Europejskiej na funkcjonowanie wolnego obszaru celnego w Szczecinie

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 13, 93-104

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jarosław Narętkiewicz

**WPŁYW PRZYSTĄPIENIA POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ
NA FUNKCJONOWANIE WOLNEGO OBSZARU CELNEGO
W SZCZECINIE**

W wielu krajach, zarówno rozwiniętych gospodarczo jak i rozwijających się, podmioty gospodarcze mogą podejmować działalność produkcyjną lub handlową na szczególnie korzystnych warunkach – w specjalnie tworzonych do tego celu strefach. Strefy te mogą powstawać zarówno w celu rozwoju produkcji, jak i z zamiarem ułatwienia wymiany handlowej.

W ostatnich latach w Polsce szczególne zainteresowanie nie tylko wśród przedsiębiorców, ale również w mediach, budzą specjalne strefy ekonomiczne, które z reguły uważa się za ważny instrument polityki gospodarczej, przyczyniający się do przyspieszenia rozwoju niektórych regionów Polski. Tymczasem znajomość problematyki funkcjonowania wolnych obszarów celnych (WOC) nie jest już tak powszechna, mimo że proces ich tworzenia w naszym kraju rozpoczął się już w 1989 roku, a więc kilka lat przed powstaniem pierwszej specjalnej strefy ekonomicznej. Można wręcz odnieść wrażenie, że o ile zainteresowanie specjalnymi strefami ekonomicznymi utrzymuje się na wysokim poziomie, o tyle problematyka wolnych obszarów celnych skupia uwagę nielicznych przedsiębiorców i stanowi przedmiot badań wąskiej grupy specjalistów. Być może przyczyniły się do tego wyrażane niekiedy poglądy o spadku atrakcyjności wolnych obszarów celnych dla przedsiębiorców, a w konsekwencji także znaczenia tych stref po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Od 1 lipca 1968 roku Wspólnota jest bowiem unią celną, a terytoria 27 państw członkowskich stanowią w zasadzie jeden obszar celny.

Fakt ten z kolei niejako z natury rzeczy powinien przyczynić się do ograniczenia możliwości rozwojowych obszarów celnych o specjalnym charakterze, ponieważ przepływ towarów w obrębie Unii Europejskiej odbywa się bez ceł, a nawet bez konieczności kontroli celnej i przygotowywania różnego rodzaju dokumentów.

Celem artykułu jest analiza działalności wolnego obszaru celnego w Szczecinie w latach 1989–2007 oraz przedstawienie perspektyw i barier jego rozwoju. W opracowaniu zwrócono szczególną uwagę na zmiany w przepisach prawnych, które nastąpiły po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, oraz na ich konsekwencje dla funkcjonowania WOC w Szczecinie.

1. Wolne obszary celne w Polsce w latach 1989–2004

Instytucja stref wolnocłowych jest od wielu wieków wykorzystywana w życiu gospodarczym, była bowiem znana już w starożytności. Istotą wolnego obszaru celnego (WOC) jest wyłączenie określonego terytorium z całości obszaru celnego danego państwa i poddanie go specjalnemu wewnętrznemu zarządowi. Pod względem celnym obszar ten traktowany jest jako zagranica i tym samym wprowadzane do niego towary nie podlegają opłatom celnym i nie stosuje się wobec nich innych ograniczeń, a procedury regulujące przepływ towarów są znacznie uproszczone. Działania służb celnych danego państwa sprowadzają się przede wszystkim do kontroli zgodności z prawem obrotu między WOC i pozostałą częścią kraju. Jednak mimo swobody w zakresie celnym, obszar ten podlega w pełni przepisom dotyczącym porządku publicznego, bezpieczeństwa, ochrony zdrowia, środowiska itp.

Współcześnie podkreśla się również fakt, że wolny obszar celny jest przede wszystkim miejscem, w którym podejmowane są czynności związane z szeroko pojętą działalnością logistyczną¹. Analizując rozwój wolnych obszarów celnych na świecie, można zauważyć, że są one tworzone przede wszystkim ze względu na wiele korzyści (ekonomicznych, administracyjnych, organizacyjnych) osiąganych przez właścicieli (zarządzających, operatorów) WOC, użytkowników WOC (przedsiębiorstwa produkcyjne i handlowe) oraz państwo.

Choć strefy wolnocłowe funkcjonowały w Polsce jeszcze przed drugą wojną światową (wolny obszar celny w Gdyni rozpoczął działalność w 1934 roku), to

¹ Por. R. Andrzejewski, I. Fechner, *Związek wolnych obszarów celnych z centrami logistycznymi*, „Logistyka” 2006, nr 5, s. 79.

jednak w rzeczywistości nie mają one zbyt długiej historii. W zasadzie przez cały okres gospodarki centralnie planowanej instytucja wolnych obszarów celnych była zupełnie nieznana, a proces ich tworzenia rozpoczął się dopiero po rozpoczęciu transformacji gospodarczej.

Uchwalona 26 marca 1975 roku ustawa *Prawo celne* przewidywała możliwość ustanowienia wolnych obszarów celnych w drodze rozporządzenia Rady Ministrów. Z uprawnienia tego skorzystała Rada Ministrów w 1989 roku, tworząc 15 wolnych obszarów celnych i jeden w 1990 roku (już na podstawie ustawy *Prawo celne* z 28 grudnia 1989 roku). Utworzenie tak wielu WOC było wynikiem wzrastającego zainteresowania regionalnych środowisk gospodarczych problematyką stref wolnocłowych. Od roku 1990 wraz ze zmianą logiki całej gospodarki pomysł tworzenia WOC w zasadzie stracił swój pierwotny sens. Większość z wolnych obszarów celnych wprowadzicie istniała formalnie, ale w praktyce nie podjęto w nich żadnej działalności lub miała ona bardzo ograniczony zakres.

Po nowelizacji ustawy *Prawo celne* (dokonanej 20 lipca 1991 roku) WOC utworzone na podstawie wcześniejszych przepisów musiały stosunkowo szybko dostosować się do nowych regulacji. Zmiany sprowadzały się przede wszystkim do konieczności tworzenia WOC na terenach niezamieszkałych oraz konieczności wyznaczenia zarządzającego WOC. Ponieważ zdecydowana większość (14 WOC) nie zdołała dostosować się do nowych przepisów w przewidzianym terminie, 30 czerwca 1993 roku zostały zniesione (zlikwidowane).

Zgodnie z nowelizacją, WOC stanowił wyodrębnioną i niezamieszkałą część polskiego obszaru celnego traktowaną jako zagranica, na której terenie mogła być prowadzona działalność gospodarcza z wyłączeniem handlu detalicznego. Wyłączenie to nie dotyczyło WOC ustanawianych na terenie morskiego, lotniczego lub rzecznoego przejścia granicznego. Na podstawie nowych przepisów ustawy *Prawo celne* w latach 1992–1995 powstały: WOC w Gliwicach, WOC na terenie Międzynarodowego Portu Lotniczego Warszawa-Okęcie, WOC w Terespolu, WOC w Sokółce, WOC w Świnoujściu, WOC w Szczecinie, WOC w Gdańsku i WOC w Przemysłu-Medycy.

Konieczność dostosowania prawa polskiego do norm obowiązujących w Unii Europejskiej spowodowała kolejną poważną zmianę prawa celnego, a tym samym zasad tworzenia i funkcjonowania wolnych obszarów celnych. Zgodnie z uchwaloną

9 stycznia 1997 roku ustawą *Kodeks celny*, wolne obszary celne i składy wolnocłowe to wydzielone części polskiego obszaru celnego, w których:

- a) przy stosowaniu należności celnych przywozowych i środków polityki handlowej dotyczących przywozu towarów niekrajowe traktowane są jako znajdujące się poza polskim obszarem celnym, chyba że zostały objęte dopuszczalną procedurą celną lub wykorzystane niezgodnie z warunkami określonymi w przepisach prawa celnego;
- b) wprowadzenie towarów krajowych powoduje takie same skutki, jak w przypadku ich wywozu, jeśli przewidują to przepisy szczególne.

Od momentu wejścia w życie *Kodeksu celnego* (1 stycznia 1998 roku) do maja 2004 roku został utworzony tylko jeden nowy wolny obszar celny w Mszczonowie, natomiast zniesiono wolne obszary celne w Sokółce i Przemyślu-Medyce.

2. Zmiany w funkcjonowaniu wolnych obszarów celnych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej

Po akcesji Polski do Unii Europejskiej terytorium naszego kraju stało się częścią obszaru celnego Wspólnoty, a polskie przepisy celne zostały zastąpione przez prawo obowiązujące we Wspólnocie. Prawo celne Unii Europejskiej obejmuje całość regulacji prawnych, norm i instrumentów dotyczących obrotu towarowego oraz procedur, mechanizmów i instytucji związanych z tymi procesami, które odnoszą się do obrotów towarowych Unii z państwami trzecimi. Regulacje celne Wspólnoty można określić również mianem systemu celnego Unii Europejskiej². Z punktu widzenia warunków funkcjonowania wolnych obszarów celnych do aktów prawnych o podstawowym znaczeniu dla konstrukcji tego systemu należy zaliczyć:

- a) Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2913/92 z 12 października 1992 roku ustanawiające *Wspólnotowy kodeks celny* (art. 166–181)³,
- b) Rozporządzenie Komisji nr 2454/93 z 2 lipca 1993 roku ustanawiające przepisy w celu wykonania rozporządzenia Rady (EWG) nr 2913/92 ustanawiającego *Wspólnotowy kodeks celny* (art. 799–814)⁴.

² Por. *Europejskie prawo gospodarcze w działalności przedsiębiorstw*, red. K. Sobczak, Difin, Warszawa 2002, s. 167–168.

³ Dz.Urz. WE L 302 z 19.12.1992, z późn. zm.

⁴ Dz.Urz. WE L 253 z 11.10.1993, z późn. zm.

Zgodnie z art. 166 *Wspólnotowego kodeksu celnego* (WKC), wolne obszary celne i składy wolnocłowe są częściami obszaru celnego Wspólnoty lub pomieszczeniami znajdującymi się na tym obszarze, oddzielnymi od pozostałej jego części, w których:

- a) towary niewspólnotowe traktowane są dla celów stosowania należności celnych przywozowych i obowiązujących w przywozie środków polityki handlowej jako nieznajdujące się na obszarze celnym Wspólnoty pod warunkiem, że nie zostały dopuszczone do obrotu ani objęte inną procedurą celną, ani też nie zostały użyte lub zużyte na warunkach nieprzewidzianych przepisami prawa celnego;
- b) określone w szczególnych przepisach Wspólnoty towary korzystają, ze względu na ich umieszczenie w wolnym obszarze celnym lub składzie wolnocłowym, ze środków stosowanych zwykle przy wywozie towarów.

Z kolei zgodnie z treścią art. 167 WKC, państwa członkowskie mogą ustanawiać na niektórych częściach obszaru celnego Wspólnoty wolne obszary celne lub zezwolić na tworzenie składów wolnocłowych. Tworzenie wolnych obszarów celnych jest jednak obwarowane wieloma warunkami⁵.

Przepisy wykonawcze do *Wspólnotowego kodeksu celnego* wprowadziły podział wolnych obszarów celnych na dwa typy (art. 799):

- wolny obszar celny o kontroli typu I (kontrola oparta na istnieniu ogrodzenia),
- wolny obszar celny o kontroli typu II (kontrola oparta na formalnościach przeprowadzanych zgodnie z wymogami procedury składu celnego).

Za ważny instrument prawny, uzupełniający prawo celne Unii Europejskiej, można uznać też krajowe ustawodawstwo celne państw członkowskich. Przepisy wspólnotowego prawa celnego pozostawiają państwom członkowskim możliwość uregulowania niektórych kwestii nieco odmiennie lub – ze względu na dość ogólne rozwiązania – powodują konieczność ich doprecyzowania w prawie krajowym każdego z tych państw⁶. Również w wypadku wolnych obszarów celnych przepisy wspólnotowe tylko ogólnie regulują kryteria i sposób tworzenia wolnych obszarów celnych, pozostawiając szczegółowe kwestie państwom członkowskim. W Polsce

⁵ Szerzej na temat zasad tworzenia i funkcjonowania wolnych obszarów celnych w Unii Europejskiej zob. S. Naruszewicz, M. Laszuk, *Wspólnotowe prawo celne*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2004, s. 287–295.

⁶ Por. *Handel zagraniczny. Organizacja i technika*, red. J. Rymarczyk, PWE, Warszawa 2005, s. 306.

jest to przede wszystkim ustawa z 19 marca 2004 roku *Prawo celne*⁷ oraz odpowiednie rozporządzenia wykonawcze, które regulują w zakresie uzupełniającym przepisy prawa wspólnotowego. Zgodnie z artykułem 26 ustawy *Prawo celne*, wolne obszary celne lub składy wolnocłowe mogą być tworzone na wniosek w celu:

- ułatwienia międzynarodowego ruchu tranzytowego towarów, w szczególności w portach morskich, lotniczych lub miejscach przyległych do przejść granicznych;
- rozwoju eksportu i tworzenia nowych miejsc pracy.

Przyjęta w polskim prawie celnym koncepcja funkcjonowania wolnych obszarów celnych jest więc nieco szersza od obowiązującej w przepisach wspólnotowych. Założeniem takiej konstrukcji jest wykorzystanie WOC jako instrumentu nie tylko ułatwiającego przepływ towarów (tranzyt międzynarodowy), ale także pozwalającego wpływać na ograniczenie bezrobocia w regionie i wzrost eksportu (co powinno przyczynić się do poprawy sytuacji w bilansie płatniczym).

Warto dodać, że obecnie brakuje jakichkolwiek regulacji prawnych wprowadzających zwolnienia celne w obrocie towarowym między wolnym obszarem celnym a pozostałą częścią obszaru celnego Wspólnoty. Towary przywożone z WOC podlegają stawkom celnym na zasadach ogólnych, tak jak w wypadku importu (przywóz towarów spoza Wspólnoty). Przy ustalaniu wartości celnej towarów wyprawdanych z WOC można jedynie uwzględnić koszty składowania oraz utrzymania towarów w czasie ich pozostawiania w wolnym obszarze celnym i odliczyć je od wartości transakcyjnej, pod warunkiem że koszty te są wyodrębnione z ceny faktycznie zapłaconej za towar (art. 178 WKC).

Wolne obszary celne ustanawia i znosi minister właściwy do spraw finansów publicznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki w drodze rozporządzenia. Za interesujący można uznać fakt, że od momentu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej nie ustanowiono w Polsce żadnego nowego wolnego obszaru celnego.

3. Funkcjonowanie wolnego obszaru celnego w Szczecinie w latach 1989–2007

Jak już wspomniano, idea handlu wolnocłowego odżyła pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku. Warto zauważyć, że problematyka tworzenia wolnych ob-

⁷ DzU nr 68, poz. 622, z późn. zm.

szarów celnych została podjęta w Polsce właśnie przez środowisko szczecińskie, które zaczęło promować ideę wolnego handlu w zespole portów Szczecin-Świnoujście. Już 19 listopada 1988 roku uzyskała osobowość prawną powołana w tym celu spółka Wolny Obszar Celny Szczecin-Świnoujście Spółka Akcyjna. Działalność udziałowców spółki spowodowała, że dobrze przygotowany i odpowiednio nagłośniony projekt trafił na podatny grunt w Ministerstwie Współpracy Gospodarczej z Zagranicą. Rada Ministrów wydała rozporządzenie z 2 czerwca 1989 roku o ustanowieniu trzynastu wolnych obszarów celnych, w tym także WOC w Szczecinie. Warto dodać, że szczecińska strefa wolnocłowa zajmowała wówczas 580 ha i była największa w Polsce.

Pierwsze lata funkcjonowania (1990–1991) okazały się bardzo trudne dla szczecińskiego WOC, podobnie zresztą jak dla zdecydowanej większości stref w Polsce. Z powodu braku odpowiednich przepisów wykonawczych do ustawy z 28 grudnia 1989 roku *Prawo celne*, a także kłopotów organizacyjnych strefa nie rozpoczęła właściwie działalności. Wspomniana nowelizacja prawa celnego i wiążąca się z tym konieczność dostosowania się strefy do nowych warunków pogłębiła te trudności. Niestety, mimo wielu wysiłków nie udało się tego dokonać w ustawowym terminie (do 30 czerwca 1993 roku) i wolny obszar celny w Szczecinie został zniesiony.

Nie oznaczało to jednak całkowitej rezygnacji z pomysłu powołania do życia strefy wolnocłowej w Szczecinie. Po przeprowadzeniu wielu analiz władze spółki (ale nie wszyscy udziałowcy) ponownie zamierzały wprowadzić w życie swój projekt. W tym celu dokonano niezbędnych konsultacji i uzgodnień z Ministerstwem Współpracy Gospodarczej z Zagranicą, a następnie przygotowano nowy wniosek o utworzenie WOC w Szczecinie. Niestety, spółce Wolny Obszar Celny Szczecin-Świnoujście SA nie dane było doczekać pozytywnego rozstrzygnięcia sprawy. Po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego została ona rozwiązana. Wniosek o utworzenie strefy złożył Zarząd Portu Szczecin-Świnoujście Spółka Akcyjna, właściciel terenów przeznaczonych pod wolny obszar celny. Rada Ministrów wydała 23 sierpnia 1994 roku rozporządzenie w sprawie ustanowienia wolnego obszaru celnego w Szczecinie, określając jego „nowe” granice oraz wyznaczając zarządzającego, którym został wnioskodawca⁸.

⁸ DzU nr 94, poz. 447. Obecnie (wrzesień 2008 r.) zarządzającym jest Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście.

Wolny obszar celny w Szczecinie objął centrum wyspy Łasztownia (zaledwie 4,49 ha). Centralne miejsce na terenie strefy zajmował (i nadal zajmuje) pięciopiętrowy, zabytkowy już magazyn, a jego powierzchnię składową uzupełniały odpowiednio przygotowane i oświetlone place. Powoli rozpoczął się proces organizacji obszaru od strony technicznej, co wymagało poniesienia największych nakładów. Teren strefy odpowiednio ogrodzono i oznakowano. Wyznaczono miejsce (budynek) dla służb celnych i uzgodniono zasady współpracy w celu prowadzenia skutecznego dozoru celnego. Od 1 lipca 1995 roku rozpoczęła się obsługa klientów.

Możliwości stosunkowo niewielkiego WOC w Szczecinie zostały dość szybko wykorzystane. Pojawiły się więc opinie o konieczności powiększenia szczecińskiej strefy. W roku 1996 rozpoczęto pierwsze prace nad stosownymi projektami. Do poszerzenia do 19,39 ha i zmiany zarządzającego WOC w Szczecinie udało się doprowadzić w drugiej połowie 2000 roku⁹. Kolejne zwiększenie powierzchni strefy nastąpiło w marcu 2005 roku, przy czym – w przeciwieństwie do znacznego powiększenia obszaru WOC w Szczecinie w 2000 roku – to niewielkie poszerzenie do 19,66 ha miało raczej charakter korekty jego terytorium¹⁰.

Należy jednak podkreślić fakt, że udało się przygotować do eksploatacji tylko część z dodatkowo uzyskanej powierzchni WOC, gdyż wymagało to poniesienia znacznych nakładów inwestycyjnych (zwłaszcza na wykonanie ogrodzenia, przygotowanie monitoringu i oświetlenia placów składowych), dlatego obecnie eksploatowany jest obszar o powierzchni 11,47 ha¹¹. Swoim zasięgiem WOC obejmuje 5 nabrzeży (Rosyjskie, Kubańskie, Jugosłowiańskie, Albańskie i Greckie) o łącznej długości 1377 m i dysponuje dwoma magazynami (wielokondygnacyjny o powierzchni 22 tys. m² oraz dwukondygnacyjny o powierzchni 4,2 tys. m²), a także otwartymi placami składowymi o powierzchni 60 tys. m².

Z ramienia władz portu szczecińskiego nadzór nad obszarem sprawuje Biuro Wolnego Obszaru Celnego w Szczecinie. Rozpoczęcie przez podmiot gospodarczy działalności w strefie wymaga uzyskania zezwolenia. Biuro WOC wydaje i cofa

⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26.07.2000 r. w sprawie zmiany obszaru i osoby zarządzającego wolnym obszarem celnym w Szczecinie, DzU nr 65, poz. 757.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8.03.2005 roku w sprawie zmiany obszaru i osoby zarządzającego wolnym obszarem celnym w Szczecinie, DzU nr 43, poz. 416.

¹¹ Choć WOC w Szczecinie powstał w innych warunkach organizacyjno-prawnych, można uznać, że odpowiada on funkcjonującym w Unii Europejskiej WOC o typie kontroli I, co oznacza konieczność ogrodzenia strefy i zachowania kontroli miejsc wprowadzania i wyprowadzania towarów.

zezwoleń, nadzoruje działalność firm, które takie zezwolenie uzyskały, oraz koordynuje działalność WOC. Firmy, które pragną rozpocząć i prowadzić działalność na terenie strefy, przed rozpoczęciem tej działalności powinny złożyć pisemne powiadomienie do dyrektora izby celnej (właściwego ze względu na położenie WOC)¹². Za interesujący można uznać fakt, że od 1997 roku liczba firm działających na terenie WOC nie zmienia się znacznie i wynosi od 16 do 25 podmiotów¹³. Oczywiście, nie są to ciągle te same przedsiębiorstwa, gdyż niektórym z prowadzących działalność firm cofnięto zezwolenia (z uwagi na zaniechanie działalności lub niewywiązywanie się z umów zawartych z operatorem), a na ich miejsce pojawiły się nowe.

Na mocy decyzji Zarządu Portu Szczecin i Świnoujście SA operatorem WOC w Szczecinie w całym analizowanym okresie była Drobnica-Port Szczecin Spółka z o.o., która na terenie strefy dzierżawiła całe nabrzeże Rosyjskie, magazyny, place składowe i urządzenia technologiczne¹⁴.

Od początku istnienia strefy podmioty, które uzyskały zezwolenia, systematycznie zwiększały swoją działalność gospodarczą. Do strefy wprowadzano coraz więcej towarów. W drugiej połowie 1995 roku było to 24,3 tys. t, w 1996 roku 69,2 tys. t, a w 1998 roku już 80,1 tys. t (tabela 1). W następnych latach odnotowano niewielki spadek obrotów, ale w 2002 roku ilość towarów wprowadzonych do WOC wzrosła do 127,6 tys. t, a w 2003 roku – jak dotychczas najlepszym pod tym względem – aż do 164,3 tys. t. Lata 2004–2006, czyli pierwszy okres członkostwa Polski w Unii Europejskiej, okazały się zdecydowanie słabsze dla szczecińskiego WOC (w 2006 roku wprowadzono zaledwie 74,1 tys. t towarów), ale już w roku 2007 nastąpiła wyraźna poprawa (123,5 tys. t). Wstępne prognozy na 2008 rok wskazują, że utrzyma się ta tendencja, a rok ten może być najlepszy w dotychczasowej historii WOC w Szczecinie.

¹² Zagadnienia te reguluje szczegółowo rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16.06.2004 r. w sprawie powiadamiania organu celnego o rozpoczęciu lub zakończeniu działalności w wolnym obszarze celnym lub składzie wolnocłowym oraz ewidencji prowadzonych w wolnym obszarze celnym lub składzie wolnocłowym, DzU nr 152, poz. 1602.

¹³ Dane pochodzą z materiałów uzyskanych w Biurze Wolnego Obszaru Celnego w Szczecinie.

¹⁴ Po tym okresie nastąpiła zmiana operatora i obecnie (wrzesień 2008 r.) jest nim PCC Port Szczecin Sp. z o.o.

Tabela 1. Towary wprowadzane do wolnego obszaru celnego w Szczecinie
w latach 1995–2007 (t)

Rodzaj towaru	1995	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2007
Aluminium	–	–	25 538	44 261	57 182	8 786	–	21 946
Błacha	–	–	2 176	4 902	567	–	–	–
Bloki granitowe	300	22 752	17 850	28 763	40 657	88 211	46 430	75 895
Celuloza	1 880	7 394	1 838	–	1 400	–	–	–
Kawa	685	4 598	–	2 233	414	–	28	273
Miazga kakaowa	311	1 642	1 479	474	–	–	–	–
Płyty granitowe	–	–	–	52	817	1 076	4 986	8 158
Skaleń	4 147	14 578	17 440	–	–	–	–	–
Wyroby hutnicze	–	2 700	–	–	–	–	–	–
Ziarno kakaowe	15 151	12 124	12 547	8 396	19 908	17 817	21 528	15 056
Inne	1 813	3 407	1 243	4 159	6 667	2 253	1 299	2 159
Razem	24 287	69 195	80 111	93 240	127 612	118 143	74 271	123 487

Źródło: materiały Biura Wolnego Obszaru Celnego w Szczecinie.

Warto zauważyć, że przez szczeciński port przewijają się głównie ładunki masowe, wśród których najważniejszą rolę odgrywają: ziarno kakaowe, bloki granitowe, płyty granitowe oraz aluminium (w latach 1998–2004 i w 2007 roku). Te cztery grupy towarowe stanowią zdecydowaną większość całej masy towarowej obsługiwanej przez WOC w Szczecinie (przykładowo, w 2007 roku aż 98%). Brak ciągłości w przeładunkach aluminium (lata 2005–2006) wynikał z rezygnacji z portu w Szczecinie firmy spedycyjnej specjalizującej się w obsłudze tego ładunku, co od razu znalazło odzwierciedlenie we wspomnianym spadku obrotów.

Jeżeli chodzi o strukturę geograficzną obrotów, to wśród towarów wprowadzanych do WOC w Szczecinie dominują towary przywożone spoza Wspólnoty Europejskiej (Indie, Chiny, Brazylia, Rosja, Wietnam, Indonezja, kraje afrykańskie), choć zdarzają się również towary pochodzące z krajów Unii Europejskiej (np. Hiszpania, Portugalia, Szwecja). Po okresie składowania na terenie WOC w Szczecinie trafiają one głównie na rynek krajowy, a tylko nieznaczna część ładunków do innych krajów, co wiąże się z obsługą ruchu tranzytowego (przede wszystkim do Czech, Słowenii i Chorwacji).

4. Ocena efektów i perspektywy rozwoju wolnego obszaru celnego w Szczecinie

Od momentu utworzenia wolnego obszaru celnego w Szczecinie w 1994 roku upłynęło już prawie piętnaście lat, co uprawnia do podsumowania efektów jego działalności i próby oceny perspektyw rozwoju. WOC w Szczecinie jest jedną z siedmiu działających obecnie tego typu stref w Polsce. Należy podkreślić fakt, że prawie wszystkie z nich (z wyjątkiem WOC w Mszczonowie) powstały jeszcze w pierwszej połowie lat 90. ubiegłego wieku. Obowiązujące wówczas w polskim prawie rozwiązania (podobnie jak to jest obecnie w Unii Europejskiej) pozwalały na tworzenie wolnych obszarów celnych typu handlowego. Oznacza to, o czym już wspomniano, że nie oferowały one (i nadal nie oferują) działającym na ich terenie podmiotom żadnych dodatkowych ulg podatkowych, jak na przykład w specjalnych strefach ekonomicznych, ale wprowadzały dość znaczne ułatwienia w przepływie towarów między wolnym obszarem celnym a zagranicą.

Wydaje się, że dotychczasowe efekty działalności wolnego obszaru celnego w Szczecinie można w sumie ocenić pozytywnie. Szczecińska strefa dobrze wykorzystwała swój atut, jakim jest niewątpliwie położenie geograficzne, oraz (dość ograniczone) możliwości, które stworzyły obowiązujące w latach 1994–2007 przepisy. Stopień atrakcyjności regulacji prawnych dla potencjalnych inwestorów nie zależy jednak od zarządzającego wolnym obszarem celnym, a brak silnych bodźców ekonomicznych do inwestowania na terenie WOC ma charakter obiektywny.

Oczywiście, nie oznacza to, że efekty działalności strefy nie mogły być jeszcze lepsze. Z pewnością słabą stroną szczecińskiego WOC jest jego stosunkowo niewielka powierzchnia, zwłaszcza ta odpowiednio przygotowana do prowadzenia działalności składowej (magazyny i place składowe), czyli rzeczywiście wykorzystywana. Już na przełomie lat 2005/2006 można było zauważyć, że place składowe osiągnęły krytyczny poziom obciążenia towarem i pojawiły się problemy z bieżącą obsługą zleceń. Konieczne więc wydaje się zwiększenie do 19,66 ha efektywnie wykorzystywanej powierzchni, czyli do wielkości określonej w rozporządzeniu o poszerzeniu strefy. Zarządzający WOC w Szczecinie zdaje sobie z tego sprawę, ale wiele również zależy od strategii rozwoju przyjętej przez nowego operatora. Poszerzenie strefy wolnocłowej i poprawa stanu infrastruktury wiąże się bowiem z koniecznością poniesienia znacznych nakładów na odpowiednie przygotowanie placów, magazynów i ogrodzenia. Wymaga to jednak przeprowadzenia analiz i opracowania dokumen-

tów, co w praktyce oznacza, że dość trudno powiedzieć, kiedy nastąpi oczekiwane zwiększenie powierzchni nadającej się do rzeczywistego wykorzystania.

Na koniec rozważań warto podkreślić, że przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w zasadzie nie wpłynęło na funkcjonowanie WOC w Szczecinie i z punktu widzenia szans jego rozwoju miało raczej neutralny charakter. Z pewnością wynika to z wprowadzania do WOC w Szczecinie towarów pochodzących z krajów trzecich, czyli krajów, które nie są członkami Unii Europejskiej. Zarówno przed 1 maja 2004 roku, jak i po tym terminie strefa szczecińska była zorientowana przede wszystkim na kraje rozwijające się. Przyjęcie przez Polskę rozwiązań prawnych, w tym także przepisów prawa celnego, obowiązujących w Unii Europejskiej, również nie miało większego znaczenia. W rzeczywistości bowiem proces stopniowego dostosowania polskiego prawa celnego do norm obowiązujących we Wspólnocie zaczął się znacznie wcześniej i działające w Polsce wolne obszary celne miały wystarczająco dużo czasu, aby się odpowiednio przygotować i wprowadzić niezbędne zmiany.

THE INFLUENCE OF POLAND'S ACCESS TO THE EUROPEAN UNION ON A DUTY FREE ZONE IN SZCZECIN

Summary

In many countries firms can run a production or trade business under particularly favourable conditions – in created specially for this purpose zones – namely duty free zones, which have very successful for many years both in the European Union and Poland.

The paper presents general rules for free trade zones functioning during the transformation period in Poland. The particular emphasis has been put on legal solutions in force before 1 May 2004 and changes that have taken place after Poland's access to the European Union. It also analyses so far effects of Szczecin Duty Free Zone and its development prospects.

Translated by Jarosław Narętkiewicz